

Sygn. akt III Ca 211/16

POSTANOWIENIE

Dnia 9 czerwca 2016 r.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, Wydział III Cywilny Odwoławczy w składzie

następującym:

Przewodniczący: SSO Jacek Małodobry

Sędziowie: SO Katarzyna Kwilosz-Babiś

SR del. Rafał Obrzud - sprawozdawca

Protokolant: insp. Jadwiga Sarota

po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2016 r. w Nowym Sączu

na rozprawie

sprawy z wniosku A. F.

przy uczestnictwie R. S. (1), B. J. (1), Z. K. (1), R. B.

o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po F. T. w sprawie

o sygn. akt Ns II 31/55

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Zakopanem

z dnia 4 lutego 2016 r., sygn. akt I Ns 714/15

p o s t a n a w i a:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Zakopanem do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

(...)

Sygn. akt III Ca 211/16

UZASADNIENIE

postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 9 czerwca 2016 r.

Wnioskiem z dnia 31 sierpnia 2015 r. wnioskodawca A. F. wystąpił z żądaniem zmiany postanowienia Sądu Powiatowego Wydział Zamiejscowy w Z. z dnia 8 czerwca 1956 roku o stwierdzeniu nabycia spadku po F. T. zmarłym (...) w Z. (sygn. akt Ns II 31/55), a to poprzez stwierdzenie, iż spadek po wymienionym F. T. nabyły z mocy ustawy jego dzieci: W. T. (1), A. B., J. T., F. T. s. F.. Z twierdzeń wniosku wynikało, że wszystkie wymienione dzieci spadkodawcy żyły w chwili otwarcia spadku.

Postanowieniem z dnia 4 lutego 2016 roku Sąd Rejonowy w Zakopanem oddalił wniosek A. F. o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku w sprawie o sygn. akt Ns II 31/55 i stwierdził, że strony ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

W uzasadnieniu w/w postanowienia Sąd Rejonowy ustalił, że na mocy prawomocnego postanowienia z dnia 8 czerwca 1956 roku Sąd Powiatowy w N. Wydział Zamiejscowy w Z. (sygn. akt Ns II 31/55) stwierdził nabycie spadku po F. T. zmarłym w dniu (...) w Z. przez W. T. (1) w 2/6 częściach, A. B. w 2/6 częściach, małoletnią R. S. T. w 1/6 części oraz małoletnią Z. K. (1) w 1/6 części.

Z ustaleń Sądu wynika, że jeden z synów spadkodawcy - J. T., urodzony w dniu (...) w K., w dniu (...) został przywieziony do obozu koncentracyjnego w O. (KL Auschwitz) transportem z K., gdzie zginął w dniu (...).

Nadto ustalił Sąd, że postanowieniem z dnia 29 kwietnia 1992 r. sygn. akt I Ns 108/92 tamtejszy Sąd stwierdził, iż spadek po W. T. (1), zmarłym (...). Z. na podstawie ustawy nabyli wdowa - S. T. w 4/8 częściach, siostra A. B. w 1/8 częściach oraz córki zmarłego brata J. T.: R. B. i Z. K. (1) po 1/8 części każda z nich. Sąd stwierdził również, iż spadek po S. T., zmarłej 4 stycznia 1992 r. w G. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 września 1991 r. Rep. A nr (...) nabyli: R. S. (1) i A. F. - po połowie. Spadek po W. B. zmarłej w dniu (...) na podstawie testamentu holograficznego z dnia 7 kwietnia 1957 r. nabyły z kolei S. T. oraz A. W. po 1/2 części każda z nich, zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Zakopanem z dnia 7 kwietnia 2000 r., sygn. akt I Ns 218/2000.

W tych okolicznościach faktycznych Sąd Rejonowy powołując się na brzmienie przepisów art. 679 § 1 i 2 k.p.c. wskazał, że wnioskodawca posiada w niniejszym postępowaniu legitymację procesową, wykazał interes prawny w uzyskaniu przedmiotowego orzeczenia oraz swoje następstwo prawne po spadkodawcy. Co do merytorycznego przedmiotu sprawy Sąd Rejonowy podkreślił, iż jak wykazało postępowanie w niniejszej sprawie - prawomocne postanowienie Sądu Powiatowego Wydział Zamiejscowy w Z. z dnia 8 czerwca 1956 roku stwierdzeniu nabycia spadku po F. T. odpowiadało rzeczywistemu stanowi faktycznemu i prawnemu. W toku niniejszego postępowania ustalono bowiem, iż J. T. zginął w obozie koncentracyjnym w O. w dniu (...), co wynika z dokumentacji Państwowego (...) w O. (k. 23-24). Biorąc zatem pod uwagę fakt, iż wnioskodawca nie wykazał, aby śmierć J. T. miała nastąpić w innej dacie, niż w(...) r. - stwierdzić należało, że w sprawie nie zaistniały przesłanki z art. 679 k.p.c. uzasadniające wniosek o zmianę powyższego postanowienia i dlatego wniosek oddalono.

Apelację od powyższego postanowienia skutecznie wywiódł wnioskodawca A. F., który zaskarżył orzeczenie to w całości, zarzucając mu:

- naruszenie przepisów w postępowania w stopniu mającym istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 316 § 1 k.p.c. polegające na nie wzięciu w chwili orzekania istniejącego stanu rzeczy;
- naruszenie przepisów w postępowania w stopniu mającym istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 328 § 2 k.p.c. polegające na nie wyjaśnieniu w uzasadnieniu postanowienia, na jakiej podstawie Sąd oddalił żądanie stwierdzenia, iż spadkobiercą F. T. jest F. K. W. T. (2), s. F. i W., urodzony (...);
- błąd w ustaleniu stanu faktycznego poprzez niedostrzeżenie, iż w dniu śmierci spadkodawcy F. T. żył jego syn F. K. W. T. (2), s. F. i W. urodzony (...) oraz żona I. T., z domu Ż., oraz dzieci F. T.;

W związku z powyższymi uchybieniami wnioskodawca wniósł o:

- uchylene zaskarżonego postanowienia z uwagi na rażące naruszenie praw polegające na nieuwzględnieniu wszystkich spadkobierców po zmarłym F. T., a w szczególności F. T. oraz żonę jego i dzieci - tj. naruszenie art. 17 Prawa spadkowego;
- przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W uzasadnieniu apelacji podniósł wnioskodawca, że w swoim orzeczeniu, jak i jego uzasadnieniu, Sąd I instancji nie odniósł się do całości żądania wnioskodawcy. W piśmie inicjującym postępowanie A. F. żądał bowiem m. in. stwierdzenia, iż spadek po zmarłym 5 lutego 1954 r. w Z. F. T. z mocy ustawy nabył jego syn F. K. W. T. (2), s. F. i W., urodzony (...) Sąd I instancji pominął zupełnie F. T., a miał obowiązek ustalić wszystkich spadkobierców po F. T.. Dlatego też, pomimo wydanego orzeczenia, postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po F. T. w sprawie o sygn. akt Ns II 31/55 pozostaje w dalszym ciągu wadliwe. Bezsprzeczne jest też, że uczestnikami postępowania spadkowego winny być dzieci F. T.. Zdaniem apelującego pominięcie ich w tej sprawie jest rażącym naruszeniem prawa spadkowego.

Zasadnicze wnioski i twierdzenia apelacji wnioskodawcą podtrzymał w dalszych pismach procesowych i na rozprawie apelacyjnej.

Apelację wnioskodawcy poparli uczestnicy B. J. (1) - w piśmie procesowym z dnia 6 czerwca 2016 r. - oraz R. S. (2) - w oświadczeniu z dnia 8 czerwca 2016 r. przesłanym pocztą elektroniczną.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie, bowiem w sprawie zachodzą podstawy do uchylenia zaskarżonego postanowienia z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy oraz z uwagi na konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Nierozpoznanie istoty sprawy odnosi się do roszczenia będącego podstawą powództwa i zachodzi, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. Sąd może również uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Niniejsza sprawa dotyczyła kwestii zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w oparciu o przepis art. 679 § 1-3 k.p.c.

W sprawach o zmianę prawomocnego postanowienia spadkowego legitymację czynną do złożenia wniosku mają te osoby, które posiadają interes prawny w prawidłowym wykazaniu następstwa prawnego po spadkodawcy.

Nie budzą zastrzeżeń rozważania Sądu I instancji, według których wnioskodawca A. F. posiada niewątpliwie legitymację czynną do zainicjowania sprawy o zmianę postanowienia spadkowego po F. T. zmarłym (...). Jak ustalono bowiem, nabył on prawa do spadku po W. T. (1) (a konkretnie po jego żonie S. T.) oraz po A. B. (a konkretnie po jej bezpośredniej spadkobierczyni A. W.), tj. po osobach wymienionych jako spadkobiercy F. T. w postanowieniu wydanym w sprawie o sygn. akt Ns II 31/55.

Przypomnienia wymaga jednak, że istnienie legitymacji czynnej do złożenia wniosku i merytoryczna zasadność wniosku to dwie różne kwestie.

W tym kontekście podnieść trzeba w pierwszej kolejności, że W. T. (1) i A. B. - poprzednicy prawni wnioskodawcy - byli uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po F. T.. Spadkobierca osoby, która była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może zaś żądać zmiany wydanego w tym postępowaniu postanowienia, tylko jeśli wskaże podstawę uzasadniającą zmianę oraz dowiedzie, że podstawa ta nie mogła być podniesiona w czasie postępowania, a ponadto złoży wniosek w ciągu roku od chwili, gdy podniesienie tej podstawy stało się możliwe.

Stanowisko to w judykaturze nie budzi aktualnie wątpliwości. Potwierdził je Sąd Najwyższy w postanowieniu z 26 stycznia 2001 r., II CKN 784/00 (OSNC 2001, nr 7-8, poz. 118 z glosą aprobującą A. Szpunara, Rej. 2001, nr 11, s. 136), w uchwale z 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, (OSNC 2001, nr 10, poz. 144 z glosą aprobującą A. Szpunara, Rej. 2002, nr 1, s. 92) oraz w postanowieniu z 5 czerwca 2002 r., II CKN 944/00 (LEX nr 1211533).

Z uzasadnienia Sądu I instancji nie wynika jednak, aby czynił jakiegokolwiek ustalenia czy rozważania w przedstawionym powyżej zakresie. W rezultacie nie wiadomo, czy Sąd Rejonowy uznał, że bez znaczenia pozostaje czy spadkodawcy (poprzednicy prawni) wnioskodawcy brali udział w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po F. T., decydujące znaczenia ma bowiem to, iż to sam wnioskodawca nie brał udziału w pierwotnym postępowaniu (art. 679 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.) - naruszają w ten sposób, co już wykazano, art. 679 k.p.c., czy też zdaniem Sądu I instancji wnioskodawca wykazał zwyczajnie szczególne przesłanki swojego żądania z art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c., tj. wskazał podstawę, której jego poprzednicy nie mogli powołać w poprzednim postępowaniu, a ponadto wykazał, że wniosek o zmianę wydanego postanowienia złożył przed upływem roku od dnia, w którym uzyskana została taka możliwość.

Nadmienić należy, że teza, iż wnioskodawca wykazał szczególne przesłanki swojego żądania z art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c., w obliczu zebranego w sprawie materiału budzi poważne wątpliwości i wymaga dodatkowych wyjaśnień. Odnotowania wymaga, że sam wnioskodawca nie wskazuje w uzasadnieniu wniosku konkretnie na tego rodzaju okoliczności. Z materiałów sprawy wynika zaś, że kwestia daty i okoliczności śmierci J. T. nie jest w sprawie okolicznością nową. Dotycząca tego dokumentacja z archiwum Państwowego (...) O. B., na której to zresztą dokumentacji swoje obecne ustalenia opiera po części Sąd I instancji (k. 23-24), ujawniona została już w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po W. T. (1) zmarłym w dniu (...) i zalega w aktach do sygn. akt I Ns 108/92 Sądu Rejonowego w Zakopanem (k. 7 tamże). W postępowaniu tym, zakończonym postanowieniem z dnia 26 lutego 1992 r., brał udział sam wnioskodawca A. F.. W sprawie do sygn. akt I Ns 108/92 faktycznie brak jakichkolwiek wzmianek o innym dziecku spadkodawcy F. F. K. T. urodzonym w dniu (...). O tym, że spadkodawca miał takiego syna, zeznała już jednak Z. K. (2) składająca zapewnienie spadkowe w sprawie NS II 31/55. Przesłuchiwana w drodze pomocy prawnej, w dniu 13 września 1955 r. zapewniała mianowicie, że spadkodawca miał jeszcze syna F. T., który zginął w (...) r. w Powstaniu (...), oraz że wydaje się jej, iż był on bezdzietny, na pewno zaś rozwiedziony (k. 21 akt Ns II 31/55). Rzeczywiście, odpis aktu urodzenia F. K. W. T. (2) s. F. i W. S. dołączony został dopiero do akt konkretnej sprawy. Zwrócić trzeba jednak uwagę na fakt, iż sam przedmiotowy odpis wydano 1 lipca 2014 r., wniosek zaś w konkretnej sprawie wniesiony został ponad rok później, tj. 31 sierpnia 2015 roku. Mając na uwadze wszystkie te okoliczności Sąd I instancji nie podjął żadnej próby wyjaśnienia czy wnioskodawca oraz jego poprzednicy faktycznie nie posiadali wiedzy odnośnie formułowanej dzisiaj podstawy zmiany postanowienia spadkowego, ani też tego, czy wniosek rzeczywiście zgłosił wnioskodawca przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał możliwość powołania się na podstawę poprzednio dla niego niedostępną.

Nie ulega ponadto wątpliwości, że chociaż przedstawienie dowodu, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą, lub że jej udział jest inny niż stwierdzony, obciąża wnioskodawcę, to sąd i tak z urzędu bada, kto rzeczywiście jest spadkobiercą (art. 670 § 1 k.p.c.). W konsekwencji albo zmienia postanowienie w kierunku wynikającym z dowodów, stwierdzając nabycie spadku zgodnie ze stanem prawnym, albo wniosek - jako bezzasadny - oddala. Przepis art. 669 k.p.c. stanowi, że sąd spadku wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po przeprowadzeniu rozprawy, na którą wzywa wnioskodawcę oraz osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi.

Z uzasadnienia pozwu nie wynika, z jakich powodów Sąd nie uwzględnił wniosku w zakresie rozpatrywania przy zmianie postanowienia spadkowego osoby F. K. W. T. (2) s. F. i W. S.. Sąd nie dokonał w tym zakresie żadnych ustaleń, nie wspominał też o tej osobie w kontekście oceny żądania wniosku. Przemilczenie tej kwestii jest niezrozumiałe, tym bardziej jeżeli uwzględnić fakty takie jak dołączenie do akt przed rozprawą przez uczestniczkę B. J. (2) kopii odpisu aktu urodzenia F. T. s. F. (k. 28), czy zgłoszenie się jeszcze do sprawy NS II 31/55 osoby A. Ł., według twierdzeń którego jest on jednym z krewnych F. T. (k. 79 tamże), które musiały być Sądowi znane. Pominięcie osoby F. T. s. F. przy ustalaniu na nowo kręgu spadkobierców ustawowych spadkodawcy, niewyjaśnienie daty jego śmierci oraz

faktu, czy osoba ta nie pozostawiła zstępnych, także stanowi o nierozpoznaniu przez Sąd wszystkich żądań i zarzutów zgłoszonego wniosku.

Powyższe prowadzi do wniosku, że niezależnie od wskazanej podstawy wniosku oraz kwestii dochowania w sprawie terminu zawitego do jego złożenia, istniały też w sprawie uzasadnione wątpliwości co do rzeczywistego kręgu spadkobierców ustawowych zmarłego F. T., zwłaszcza wobec nieodkrytych do końca okoliczności śmierci i kwestii ewentualnych następców F. K. W. T. (2), syna spadkodawcy, które Sąd winien był wyjaśnić. Stwierdzenie tych wszystkich okoliczności wymaga zatem przeprowadzenia postępowania dowodowego w tej materii w całości, stosownie do ewentualnych wniosków dowodowych stron. Z powyższych powodów Sąd Okręgowy uznał, iż doszło do nierozpoznania istoty sprawy. Sąd Rejonowy naruszając dyspozycje art. 670 k.p.c. nie poczynił bowiem wystarczających kroków w celu zbadania podstawy wniosku i kręgu spadkobierców, a taki jest przecież główny cel postępowania o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy rozpozna wniosek A. F. – mając na względzie zwarte w niniejszym uzasadnieniu uwagi – w pełnym zakresie. Konieczne jest przesłuchanie w pierwszej kolejności wnioskodawcy celem ustalenia rzeczywistej podstawy uzasadniającej zmianę postanowienia spadkowego. W tym celu należy wnioskodawcę wezwać pod rygorem pominięcia zeznań, wyraźnie wskazując na skutki niestawiennictwa (odnotowania wymaga w tym miejscu, że w zarządzeniach z dnia 30 października 2015 r. oraz z dnia 31 grudnia 2015 r. - k. 20 i 35 żadnego rygору niedopełnienia obowiązku stawiennictwa, wbrew art. 150 pkt 5 k.p.c., wnioskodawcy nie określono). Wnioskodawca musi też wykazać, że podstawa ta nie mogła być podniesiona w czasie postępowania a ponadto, że złożył wniosek w ciągu roku od chwili, w której uzyskał możliwość powołania się na podstawę poprzednio dla niego niedostępną. Nie przesądzając tej kwestii, Sąd Okręgowy wskazuje, iż w zależności do ustaleń w tym zakresie i o ile wniosek już na tym etapie nie będzie podlegał oddaleniu, rzeczą Sądu Rejonowego ponownie rozpoznającego sprawę będzie ustalenie następnie rzeczywistej daty śmierci F. T. s. F. poprzez sprawdzenie w szczególności, czy przy akcie urodzenia znajdują się jakiegokolwiek adnotacje o śmierci wymienionego, odebranie zapewnienia na okoliczność ustalenia, czy faktycznie F. K. W. T. (2) posiadał dzieci, jeżeli tak koniecznym stanie się wezwanie do udziału w sprawie ich samych, bądź ich następców prawnych. Należy rozważyć w tym kontekście, poza przesłuchaniem wnioskodawcy oraz stających uczestników, odebranie we właściwej formie oświadczeń procesowych od osoby przedstawiającej się jako A. Ł. - który ujawnił się jako krewny spadkodawcy F. T. w piśmie skierowanym do sprawy Ns II 31/55 w dniu 12 marca 2012 roku.

(...)